

Nota

Programma van maatregelen (fase 1)

Gent
Jan-Baptist Guinardstraat 23
(prov. Oost-Vlaanderen)

Auteur: Matthias GALLOO
Redactie: Christof VANHOUTTE

Projectcode: 2019G135

- **Administratieve gegevens**

Projectcode:	2019G135
Naam erkende archeoloog:	Monument Vandekerckhove
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Locatiegegevens:	Gent Jan-Baptist Guinardstraat 23 (zie plan - bijlage 1, 2 en 3)
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied:	X: 104866,5121, Y: 04849,9905, X: 104844,8019, Y: 04934,1003
Kadastergegevens:	Gent, afdeling 5, sectie E, perceel 1385T (zie plan - bijlage 1)
Topografische kaart:	zie plan - bijlage 1
Begindatum onderzoek:	09/09/2019
Einddatum onderzoek:	12/09/2019
Relevante termen thesauri:	Middeleeuwen, stadskern, woonerf, Sint-Pietersdorp
Plan met afbakening verstoorde zones:	Zie figuur 1
Alle betrokken actoren :	Christof Vanhoutte (erkend archeoloog), Matthias Galloo (erkend archeoloog), Lisa Weyts en Amer Selmo (archeoloog-assistent), Viviane Van Braeckel, Mike van Asse (contactpersoon initiatiefnemer)
Betrokken personen buiten het project:	/
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

- **Aanleiding vooronderzoek**

➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek 2018B291.¹

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek 2018B291.

- **Gemotiveerd advies**

Op basis van de geplande bouwwerken ter hoogte van het perceelnummer 1385T langs de Jan-Baptist Guinardstraat te Gent (provincie Oost-Vlaanderen) drong zich na een grondige bureaustudie een archeologische prospectie met ingreep in de bodem op. Het projectgebied heeft een oppervlakte van iets meer dan 4500 m² en zal worden ingericht als school en woonzone met meergezinswoningen. Het onderzoek werd uitgevoerd tussen 9 en 12 september 2019.

In totaal werden 9 bodemprofielen geregistreerd teneinde de bodemopbouw in kaart te brengen. Hiermee werd een dalende topografie vastgesteld van het zuiden naar het noorden tot noordwesten. In het noorden bevonden er zich boven het archeologische vlak ophogingslagen die tot anderhalve meter dik waren. Het archeologisch vlak bevatte voornamelijk grondsporen bestaande uit kuil, paalkuilen en greppels die een laat

¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/7771>

middeleeuwse datering meekregen, met een zwaartepunt in het begin en midden van de 14de eeuw.

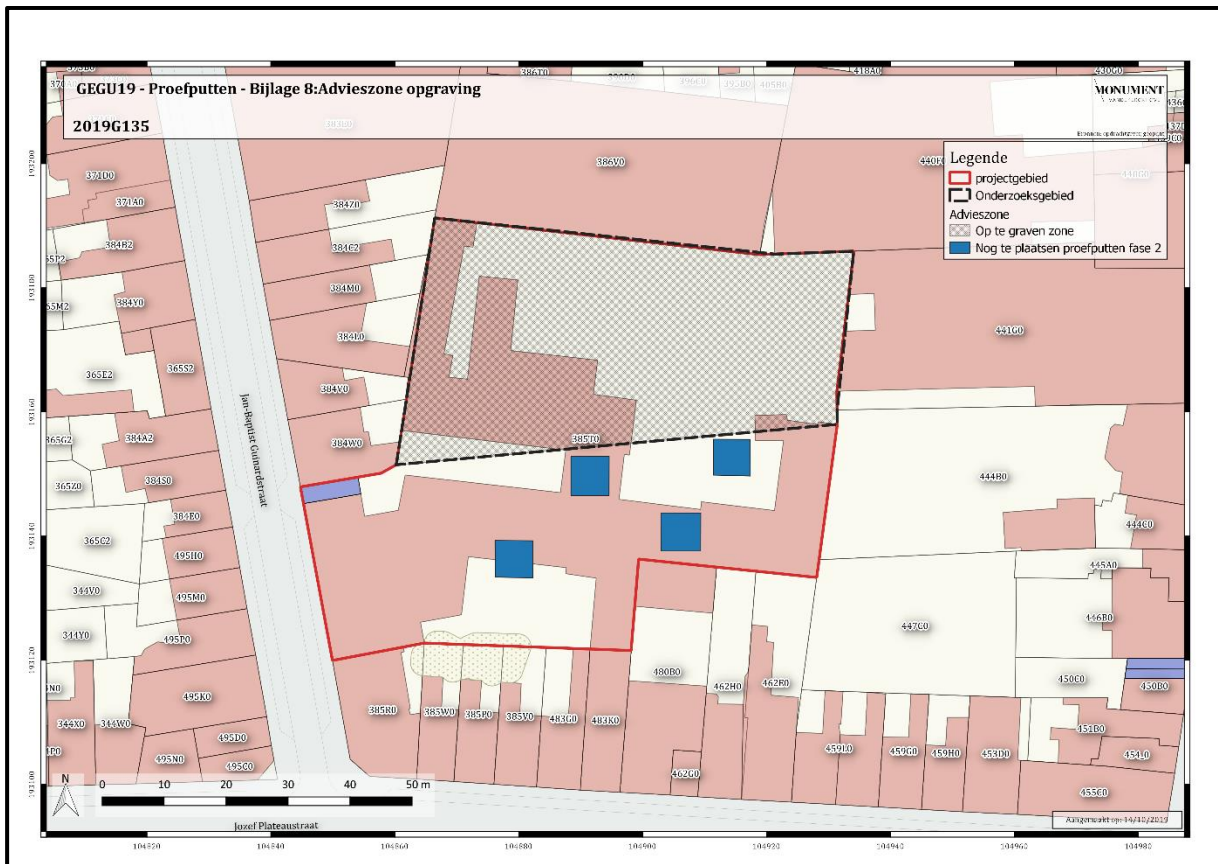
Op basis van de aangetroffen sporen en het daarin aanwezige vondstenmateriaal werden hier waarschijnlijk delen van een woonerf of een zone met randactiviteiten van een woonerf uit het begin tot midden van de 14de eeuw aangesneden, dat mogelijk deel uitmaakte van het Sint-Pietersdorp.

De goede en (voornamelijk in het zuiden) ondiepe bewaring van de aangetroffen grondsporen en het gebrek aan cartografisch materiaal voor het plangebied uit deze periode maakt deze site een zeer belangrijke informatiebron voor de ontwikkeling van de laat middeleeuwse bewoning binnen het Sint-Pietersdorp in de 14de eeuw. Gezien het hoge potentieel wat betreft kenniswinst en de onmogelijkheid tot *in situ* bewaring wordt binnen het plangebied een vlakdekkende opgraving geadviseerd.

- **Planafbakening**

Het projectgebied heeft een totale oppervlakte van van iets meer dan 4500 m². De te onderzoeken zone zal overeenkomen met zone 1, 4 en 5 van de geplande werken zoals vermeld in het verslag van resultaten. De zone die oorspronkelijke in fase 1 diende onderzocht te worden, maar die op heden ontoegankelijk is (zijnde deze onder de huidige bebouwing) wordt ook meegenomen binnen deze planafbakening. Deze zone zal waarschijnlijk een gelijkaardige bodemopbouw vertonen als proefput 2 en 3, omdat de nog te slopen gebouwen niet onderkelderde zijn. Het terrein dat voor onderzoek geselecteerd wordt komt dus overeen met de zones 3, 4 en 5 op figuur 3 in het verslag van resultaten en met de gearceerde zone op figuur 1 in dit programma van maatregelen en zal een oppervlakte hebben van 2300m².

Daarnaast dient bij de opgraving van dit onderzoeksgebied voldoende buffer gerekend te worden rond de beuk die zich in het westen van het terrein bevindt. De werkput rond deze boom kan niet dichterbij dan 3m (gerekend vanaf de stam) aangelegd worden.

Figuur 1: Aanduiding van het projectgebied met de aanduiding van de op te graven zone en de reeds geplande proefputten voor fase 2, bijlage 8 (© Monument Vandekerckhove en geopunt.be).

• Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen wat de exacte aard is van de archeologische site die werd aangetroffen in de bodem. Kennis daarvan kan bijdragen tot een beter begrip van de ontstaansgeschiedenis van deze regio. Hiertoe worden volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen voorgesteld:

- ➔ Hoe heeft de natuurlijk bodemopbouw en landschapsindeling de menselijke aanwezigheid en menselijke activiteiten op de gronden van het onderzoeksgebied bepaald?
  - Hoe is de bodemopbouw? Vertoont deze dezelfde opbouw zoals in het vooronderzoek werd vast gesteld, met een ophoging langs de noordelijke kant van het terrein?
  - Hoe zag het oorspronkelijk landschap eruit en hoe is dit doorheen de tijd veranderd?
    - Welke pollen werden aangetroffen?
    - Welke macroplanten resten werden aangetroffen?
    - Welke commensalen, zowel dierlijke als plantaardig werden er op de site aangetroffen?

- Kan op basis van de aangetroffen sporen een verwachtingspatroon voor de omliggende percelen opgemaakt worden?
  - Hoe bepaalde de originele topografie en landschapsindeling de mogelijke bijkomende beperkingen of voordelen van deze topografie en landschapsindeling de uitbouw van bewoning op de gronden van het onderzoeksgebied?
  - Hoe bepaalde de originele topografie en landschapsindeling de mogelijke bijkomende beperkingen of voordelen van deze topografie de uitbouw van landbouw en veeteelt op de gronden van het onderzoeksgebied?
  - Hoe bepaalde de originele topografie en landschapsindeling de mogelijke bijkomende beperkingen of voordelen van deze topografie en landschapsindeling de uitbouw van artisanale activiteiten op de gronden van het onderzoeksgebied?
  - Hoe bepaalde de originele topografie en landschapsindeling de mogelijke bijkomende beperkingen of voordelen van deze topografie en landschapsindeling de aanwezigheid van bepaalde groepen of klassen van mensen op de gronden van het projectgebied?
  - Hoe werd door de mens omgegaan met originele topografie en landschapsindeling de mogelijke bijkomende beperkingen of voordelen van deze topografie en landschapsindeling op de gronden van het onderzoeksgebied?
    - Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gent?
  - Welke sporen worden er aangetroffen en wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van deze sporen?
    - In hoeverre kan een plattegrond worden herkend in de aangetroffen archeologische grondsporen? en kunnen er uitspraken gedaan worden met betrekking tot de functionele en constructieve aspecten van de gebouwen? Zijn er aanwijzingen voor de interne organisatie binnen de gebouwen?
    - Kunnen er functies worden toegewezen aan afzonderlijke gebouwonderdelen op basis van het archeologisch onderzoek? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
    - Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en de historische/iconografische bronnen?
    - Levert het vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site?
      - Wat is de aard en datering van het vondstmateriaal?
        - Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën (inclusief aanwezig archeobotanisch en archeozoologisch materiaal)?
- ➔ Hoe heeft de menselijke aanwezigheid op de gronden van het onderzoeksgebied de natuurlijke bodemopbouw en de natuurlijke landschapsindeling op korte en op lange termijn beïnvloed?

- ➔ Hoe heeft de economische ontwikkeling van de stad Gent tijdens de middeleeuwen, vroegmoderne en moderne periode invloed gehad op de menselijke activiteiten die werden uitgevoerd op de gronden van het onderzoeksgebied?
  - Werden de gronden gebruikt als woonerf?
  - Werden de gronden gebruikt als artisanale zone?
  - Werden de gronden gebruikt als akkerland of landbouwzone?
- ➔ Hoe heeft de economische, sociale religieuze en algemeen culturele ontwikkeling van de bredere regio rond het onderzoeksgebied tijdens de voor middeleeuwse periode, de vroege en de volle middeleeuwen een invloed gehad op de menselijke activiteiten die werden uitgevoerd op de gronden van het onderzoeksgebied?
- ➔ Hoe beïnvloedden sociale verschillen de toegankelijkheid tot goederen en grondstoffen
  - Tot welke goederen en grondstoffen hadden de bewoners van of de uitvoerders van de activiteiten op de gronden van het onderzoeksgebied toegang?
    - Tot welke sociale groep behoorden de mensen die gebruik maakten van de gronden van het onderzoeksgebied? Welke verschillen zijn hierin door de tijd heen op te merken?
  - Hoe benutte de mens de natuurlijke grondstoffen om in het laat middeleeuwse Gent voedsel te bekomen?
  - Uit wat bestond de voedselproductie en hoe gebeurde de voedselvoorziening?
    - Wat waren de dierlijke elementen?
      - Wat was de soortverhouding?
      - Welke delen werden door wie gegeten?
      - Hoeveel werd er gegeten?
      - Hoe werd de veeteelt georganiseerd?
      - Hoe verwierven stedelingen dierlijke producten?
        - Gebeurde de kweek binnen de stad?
        - Gebeurde er een specifieke productie voor de stad?
        - Werd er afgekocht van de surplusproductie van het platteland?
          - Was deze surplusproductie eerder sporadisch of continu?
    - Wat waren de plantaardige elementen?
      - Wat was de soortverhouding?
      - Welke delen werden door wie gegeten?
      - Hoeveel werd er gegeten?
      - Hoe verwierven stedelingen plantaardige producten?
        - Gebeurde de kweek binnen de stad?
        - Gebeurde er een specifieke productie voor de stad?
        - Werd er afgekocht van de surplusproductie van het platteland?
          - Was deze surplusproductie eerder sporadisch of continu?
    - Hoe bereikten de dierlijke en plantaardige producten binnen de voedsel economie de stad, de handelaar en de consument?

- Voor dierlijke producten:
  - Bereikten deze de stad, handelaar of consument levend, als volledig karkas, of als reeds verwerkt karkas?
  - Hoe oud waren de geslachte dieren?
  - Wat is de geslachtverdeling binnen de geslachte dieren?
  - Werden er verschillende rassen betrokken binnen de voedsleconomie?
    - Verschillen deze rassen van diegene die gebruikt werden voor de ambachtelijke economie?
  - Hoe werd het afval van deze productie behandeld?
- Hoe werd het afval van deze productie behandeld?
- Hoe benutte de mens de natuurlijke grondstoffen om in het laat middeleeuwse Gent ambachtelijke activiteiten uit te bouwen?
  - Hoe worden de ambachtelijke activiteiten in het middeleeuwse Gent georganiseerd/ Hoe werden de ambachtelijke activiteiten met dierlijke producten in het middeleeuwse Vlaanderen georganiseerd?
    - Welke ambachtelijke activiteiten lieten sporen na op de site van Gent Jan-Baptist Guinardstraat 23?
      - Welke sporen en/of vondsten kunnen gelinkt worden aan de aanwezigheid van leerlooiers? Wat is de fasering, indeling en omvang van de leerlooierssite? Loopt deze verder door buiten het opgravingsgebied?
      - Welke sporen en/of vondsten kunnen gelinkt worden aan de hoornbewerkeren? Wat is de fasering, indeling en omvang van de hoornbewerkeren-site? Loopt deze verder door buiten het opgravingsgebied?
  - Werden de ambachtelijke activiteiten, waarvan sporen werden aangetroffen te Gent Jan-Baptist Guinardstraat 23, overal op een gelijkaardige locatie ingericht?
  - Gebeurde dit voor dezelfde ambachten overal in Vlaanderen met een zelfde type dieren?
    - Hoe oud waren de geslachte dieren?
    - Wat is de geslachtverdeling binnen de geslachte dieren?
    - Werden er verschillende rassen betrokken in de ambachtelijke praktijk?
      - Verschillen deze rassen van diegene die gebruikt werden voor de voedsleconomie?
    - Werd binnen de site van Gent Jan-Baptist Guinardstraat 23, eenzelfde slachttechniek gebruikt?
    - Werden de ruwe dierlijke materialen overal in Vlaanderen op eenzelfde manier aangekocht door de middeleeuwse ambachtsman?
      - Zo niet, welke verschillen vallen er op te merken op de dierlijke resten?

- Bestond er in het laat middeleeuwse Gent een samenwerking tussen verschillende ambachten? Is deze samenwerking eenzelfde als die in andere middeleeuwse Vlaamse steden?
- Hoe werden de geproduceerde goederen verdeeld?
  - Waar en binnen welk handelssysteem?
- Welke bijdragen en nieuwe inzichten leveren de specialistische onderzoeken van de verschillende materiaalcategorieën t.a.v. de bestaande kennis over de bewoning en economische activiteiten, het gebruik van het landschap en de natuurlijke vegetatie, de opbouw van het klooster en de aanpalende erven, het gebruik en herkomst van bouwmaterialen en brandstof, de bestaans economie en de culturele achtergronden van de bewoners of gebruikers van de gronden van het onderzoeksgebied?
- Is op grond van deze informatie een uitspraak te doen over de maatschappelijke status van de bewoners?
- Hoe beïnvloedde de horizontale en verticale sociale stratificatie de voedselproductie, behandeling en verhandeling en omgekeerd op de gronden van het onderzoeksgebied?
- Hoe beïnvloedde de horizontale en verticale sociale stratificatie de ambachtelijke productie en verhandeling en omgekeerd op de gronden van het onderzoeksgebied?
- Hoe bepaalde de gezondheidszorg de behandeling met organische grondstoffen en voedsel?
  - Wat gebeurde er met ongeconsumeerde dieren of delen ervan?
- Hoe hadden geloofstaboes een impact op de voedselproductie en de omgang met delen van ongeconsumeerde dieren?
  - Werd de pauselijke bul in verband met paardenvlees in acht genomen?
    - Waren er delen van paarden of ezels aanwezig tussen de aangetroffen dierlijke resten
      - Zoja, vertonen deze snijsporen die wijzen op voedselconsumptie?
- **Plan van aanpak**

De geselecteerde zone wordt onderzocht aan de hand van een vlakdekkende opgraving. Er wordt uitgegaan van slechts één archeologisch relevant niveau. Ideaal wordt gewerkt met grote opgravingsvlakken om een goed ruimtelijk inzicht te behouden tijdens het terreinwerk. Men dient echter wel te vermijden dat het opgravingsvlak langdurig ongeregistreerd blijft en door extreme weersomstandigheden beschadigd wordt.

Het staat de erkend archeoloog vrij zijn of haar eigen opgravingsstrategie te bepalen. Wel zullen er voldoende en representatieve profielen moeten worden geplaatst. Deze profielen zullen de relatie tussen het aangetroffen archeologische grondsporen en de originele topografie van het projectgebied moeten verduidelijken. Het is de taak van de erkend archeoloog te bepalen waar en hoe deze profielen zullen moeten worden geplaatst.

Opgravingsvlakken kunnen ook enkel door zwaar materieel worden betreden eens deze zijn geregistreerd. Aangetroffen structuren worden in hun geheel opgegraven. Indien gewerkt wordt met werkputten, dient er lokaal uitgebreid te worden in de volgende werkput bij het aantreffen van een structuur om deze in zijn totaliteit te registreren. Dagelijks is een geüpdatet sporenplan beschikbaar.

Alle graafwerken gebeuren onder begeleiding van minstens de veldwerkleider. Het uitgraven van de grond gebeurt laagsgewijs, op aangeven van de archeologen en tot op het archeologische niveau. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Hierop worden geen afwijkingen voorzien. Staalname en conservatie dienen te gebeuren volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk.

- **Criteria**

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

De archeologische opgraving moet niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd.

- **Schatting totale duur**

Voor de opgraving wordt een termijn van ca. 35 werkdagen voorzien met een ervaren team.

- **Kostenraming**

De kostenraming voor het veldwerk en de verwerking van dit project wordt geraamd op €65 000. Dit is exclusief kraanwerk, werfinrichting, bemaling en stabiliteitsmaatregelen, conservatie.

Daarnaast dienen minstens volgende natuurwetenschappelijke posten voorzien te worden:

Waardering

- 5 VH macrorestenonderzoek
- 5 VH pollenonderzoek
- 4 VH zoöarcheologisch onderzoek
- 2 VH houtonderzoek
- 4 VH C¹⁴

- 2 VH natuursteenidentificatie
- 1 VH micromorfologisch onderzoek

Analyses

- 3 VH macrorestenonderzoek
- 3 VH pollenonderzoek
- 3 VH zoöarcheologisch onderzoek
- 1 VH houtonderzoek
- 4 VH C¹⁴
- 2 VH natuursteenidentificatie
- 1 VH micromorfologisch onderzoek

- **Gewenste competenties**

Het veldteam bestaat minimaal uit

- Een veldwerkleider deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen. Minimaal heeft hij/zij 120 dagen opgravingservaring op stedelijke contexten met beperkte complexe stratigrafie, aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 120 dagen opgravingservaring op stedelijke contexten met beperkte complexe stratigrafie, aangetoond via CV.
- aangevuld met medewerkers die houder zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit.

- **Risicofactoren**

Er zal op alle momenten (voorbereiding en uitvoering) een gedegen overleg moeten zijn tussen de initiatiefnemer, de aannemer bouwwerken en de aannemer archeologie om de werken optimaal op elkaar af te stemmen.

- **Deponering**

Het archeologisch ensemble zal gedurende het onderzoek bewaard worden bij Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat, 8770 Ingelmunster. Na afronding en oplevering van de rapportage wordt het ensemble definitief bewaard bij de bouwheer. Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.